

Данило Николић

ДЕСЕТ (НЕ)СНИМЉЕНИХ ФОТОГРАФИЈА

Мајор ГАВРИЛОВИЋ, у некој изби на Дорћолу из које се види Велико Ратно Острво. Црн као мастионица у коју је умочио перо. Гледа у написано: „Војници, јунаци! Тачно у три часа непријатељ се...”

Тражи, као што писци траже, тачну, праву реч. Ону која казује више, која изражава дубље оно што хоће да се каже. И, као писцу, из висинског јата падају, једна по једна, речи. Најпре оне лакше: непријатељ се *мора* разбити... Али та деца, његови војници, нису наследили љубав према ономе што се мора. Њих је већ гиздава, гломазна и стотруко бројнија Монархија приморала да бране своју земљу.

Нашао је!

„Војници, јунаци! Тачно у три часа непријатељ се *има* разбити вашим силним јуришем, разнети вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, *има* да буде светао.”

Откуд та реч? Није само из жеље да се има, да се поседује тријумф над непријатељем, победа. Он зна да они више ништа *немају*. Врховна команда избрисала је њихов пук из свог бројног стања. Пук је жртвован за част отаџбине. „Ви *нема* да се бринете за своје животе, јер они више не постоје. Зато – напред у славу! За краља и отаџбину!”

Мајор Гавриловић, црњи од мастила којим пише у некој изби на Дорћолу, не зна, и не слуги, да ће та заповест браниоцима Београда

ући у све војне уџбенике, у све антологијске изборе говорничке вештине, у Реторике.

ЗОРИЋ ОЛЕАНА пред излогом кратких бунди, у чизмама некадашњих пуковника, између две гомиле прљавог, градског снега. Не види ме, али ја видим повод за једну од мојих лудих асоцијација. За једну карикатуру из давног „Јежа”, имитацију филмске траке са појединачним кадровима. Натписи:

СЛИКАТИВ

(Неко лепо лице)

НЕГАТИВ

(Исто лице у негативу)

НЕПРЕПОЗНАТИВ

(Деформисан лик)

Моја јадна балерина са лажном бојом косе, лажним руменилом, лажним накитом. Жалила ми се у време славе: „Јао, бре, сви хоће само да ме...” А пре три месеца: „Нико, бре, неће ни да ме по...”

М.М. ПЕШИЋ. Увек и свуда та два М.

Шешир, који је пола века држао на глави, изазвао је подозрење власти, па је ставио беретку, данас сумњиву капу. Своје велико тело носио је лако и лежерно. Малчице заваљен на троседу, прича нам о књижевном животу у првим годинама после Октобарске револуције. То што нам прича доноси кроз два-три дана написано, за једну од емисија Радио Београда. Сјајан преводилац руских песника. Био је присутан кад је један од вођа Великог Одузимања (а то су све револуције) говорио о новим видицима совјетске поезије. Луначарски. Такође заогрнут мистеријом, недокучивошћу, неком божанском моћи. Мада је, каже Пешић, био интелигентан, образован, и приступачнији од других из Политбироа.

После његових фраза о будућности совјетске лирике, из задњих редова је изникао колос у кафтану, огромни Вађим Шершењевић, и повикао:

„Не дам ја ни копејку за ту будућност о којој овај тип говори, јер
Ми смо последњи из касте страсти
и није далеко наша катастрофа.
Ми, торбари вере и части,

и мајстори искрених строфа.
Сад ће букачи да се појаве...”

Песма има преко двадесет стихова. Видим и сад осмехнутог Пешаћа, на треседу у нашој Литерарној редакцији, као што сам онда видео језу оних који су седели у оној сали.

РОБЕРТ ГИТС, човек у карираној кошуљи, са руном уз ограду куће на којој пише „Ковачка радионица”. Малу кућу, као два стражара, чувају солитери. Све то на пожутелој страници „Њујорк тајмса”.

Легенда испод фотографије: „Када су у Њујорку електрични трамваји заменили коњске запреге, а фијакере потиснули аутомобили, поткивачи су остали без посла. Преживео је само господин Гитс. Почео је да прави мале потковице од сребра, као сувенире.”

АНДРИЋ у трећем реду столица у сали Удружења, у Француској 7, између Десанке и Ђопића. (Нисам више сигуран у своје сећање.)

За столом, где обично седе предавачи или председништво, Ото Бихаљи Мерин. Говори о новој, модерној литератури. Говори како се не може писати на стари начин. Променило се све. Односи, психологија, начин комуницирања. Говори тачно. И, узгред, наводи пример: некад се, каже, од Шапца до Београда путовало цео дан. Данас се то растојање пређе за сат, сат и по.

Јесте, нагиње се Андрић Десанки или Бранку, и каже шапато : „Али, жена још увек носи девет месеци.”

БРАЛЕ, мој компањон, у чамцу везаном за гране полегле врбе. Раздање развлачи мрак с напором, као што се растеже ластиш.

Одмотавам најлон са најдуже трске, седећи на пању иза друге полегле врбе, и чујем како мој пријатељ шамара самог себе.

Питам:

„Кад ти оно беше рођендан, Брале?”

„Какав, бре, рођендан?! Јеси ли нормалан? Видиш да полудех од ових идиота!”

„Зато и питам. Купићу ти ону маску коју стављају мачеваоци.”

ПРЕДРАГ ХРТ, мој дугогодишњи пријатељ, у фотељи, према телевизору, док помоћу видео-рикордера поново гледа снимак нове куће свога сина у Канади.

Нема ниједног обележја које би изазивало мисао на његово презиме, али има нешто од старог овна, који није стрижен никад. Сав, дакле, у белом руно, испунио је фотељу, али му срце није пуно.

Истина, кад ме позвао, гласом од самих усклика, да дођем, да видим шта је његов Милош (име по Обилићу) стекао, какву је кућу направио, за трен је њему и његовој Милици душа била пуна слатке пене.

Сад гледа те терасе, тај базен, ту кућу некако увинуту, тај намештај, те апарате, и све му се чини да је то беживотно сјајно, чисто и метално, као у операционој сали.

Претпостављам да се тако и успављује, сањајући, као Хемингвејев старац, себе и своје вршњаке, младе лавове, како поскакују путем поред Руговске Бистрице, силазећи ка Пећкој Патријаршији, у којој се на брзину венчао, јер је његов једини и далеки Милош већ био зачет.

Наш луди БРАТО, како су говорили за мог оца, на прадавној фотографији из 1940. године. У башти, под расцветаном вишњом. У наслоњачи од преплетеног прућа. Са пријатељима. Један је и дописник престоничког листа. Тај, једини, у целом Пећком срезу, умео је да фотографисхе. Увек и стално, уз кафу и ратлук, тема је свет и политичке прилике.

Памтим неке одломке тих разговора. Обично бих глумио удубљеност у Зоологију, науку о животињама, а са оба ува хватао њихове препирке.

Отац каже:

„Биће најмање онога чега имамо највише.”

„Бог с тобом! Највише имамо ваздуха и воде!”

„И тога ће бити мало.”

„Шта још проричеш? Колико има тог твог црнила?”

„За три океана.”

Чика МИЛЕ, на клупи под палмом, на Лападу. Давно.

У младости је био бек бањалучког „Борца”. После, шеф сале у „Боемима” у Београду. Прича ми како је њихов голман због неког лакшег изгрета био у затвору пред неку важну утакмицу. Управа клуба је замолила Управу затвора да га пусти само тих деведесет минута, да брани на голу.

Дозволили су, али је један жандарм стајао поред гола. Изгубили су утакмицу, јер је жандарм сваки пут, кад њихов голман покуша да истрчи, да би ухватио неку високу лопту, викао:

„Стој, не врдај, пуцаћу!”

Увек, кад ми нешто исприча, чика Миле поједе сопствена уста, јер му је протеза била на оправци. Тако и тад.

Госпођа Анкица, наша станодавка, долази на тај део плаже, говорећи: „Што сам данас нашла красне брескве!” – па се баца у воду, начини неколико замаха рукама, изађе из мора и, стресајући воду, оде да нам скува кафу. Чика Миле Билбија сачека да она замакне, па ми са изразом кривца, каже:

„Не волим брескве. Као да једем миша.”

ИСИДОР БРКИЋ, састављач градива за уџбенике историје, за својим радним столом; држи слушалицу на десном уху, гледа у велики фотографски портрет бившег каплара Аустроугарске армаде, сада у адмиралској униформи, и повремено клима главом, као ђогат зобницом.

„Јесам, драги друже, јесам, избрисао сам...”

Лаже.

Тек кад је спустио слушалицу, узео је дебели црвени фломастер и прекрижио последње речи из заповести мајора Гавриловића браниоцима Београда. *Краља и оштрабину*. Знајући њега и њему сличне, чудим се што је оставио и оно:

„Напред, у славу!”